

INHOUD

INLEIDING	9
1 WAT IS LEZEN EN WAAROM ZOU JE HET DOEN?	12
2 LEZEN EN PLEZIER	17
1 Schrijf een verhaal	20
2 Schrijf een stripverhaal	22
3 LEZEN EN TECHNIEK	23
3 Flitsen	25
4 Memory	27
5 30 Seconden	28
6 Tel de woorden	29
7 Woordzoeker	30
8 RALFI lezen / Voorlezen, koorlezen, doorlezen	30
9 Zoek de fouten	32
10 Speedy Gonzales 1	33
11 Paren zoeken	34
12 Een punt maken	35
13 Teksten kleuren	36
14 Theaterlezen	38
15 Zelfevaluatie lezen	39
4 LEZEN EN KENNIS	40
16 De fotocollage	42
17 De woordspin	44
18 Een onverwachte toets	47
19 Op een lijn	48
20 Bekend, benieuwd, bewaard	50
21 De placemat	51
5 LEZEN EN GRAMMATICA	52
22 Zinsdelen bij elkaar zoeken	54
23 Verbanden leggen	55
24 Hoe gaat de zin verder?	56

25	Verwijswoorden tellen	57
26	Hoe heet het ook alweer?	59
27	Was het was?	60
28	Op volgorde leggen	61
29	Maak alinea's	62
6	LEZEN EN BESTURING	64
30	Wat is dit voor tekst?	68
31	Kijken, denken en vragen	68
32	Een eigen tekst kiezen	70
33	Speedy Gonzales 2	71
34	Zoek en verbeter de fout	72
35	Hardop denkend lezen	74
36	Samen lezen	76
7	LEZEN EN BEGRIP	78
37	Vertel er eens iets over?	79
38	Welke foto's passen erbij?	80
39	Een husseltekst	82
40	Actie-reactie leesteksten	83
41	Maak een tekst	85
42	Maak zelf een titel	86
43	De gatentekst	87
44	Zinnen afmaken	88
45	Superkort schrijven	89
46	Kies de juiste samenvatting	89
47	Uitbeelden	91
48	Wat is de vraag?	92
49	Geef me je hand	93
50	Tel Sell	94

 Op www.nt2school.nl vind je:

- Werkbladen
- Tips
- Links
- Video 'Modellen'

INLEIDING

Vraag geoefende lezers waarom zij lezen en zij geven reacties zoals: ‘lezen ontspant’, ‘ik moet iets weten’, ‘het is heerlijk om me in een fantasie onder te dompelen’, ‘ik vind het fijn om nieuwe dingen tot me te nemen’, ‘ik vind het interessant om over het leven van andere mensen te lezen’, ‘ik houd van spannende verhalen’, ‘ik ben lekker even in mijn eigen wereld’, enzovoort. Nooit zullen zij zeggen ‘ik vind het zo fijn om letters aan elkaar te plakken’, ‘ik vind het heerlijk om heel langzaam te kunnen lezen’, ‘ik vind het prettig om woorden los van elkaar te lezen zonder het te begrijpen’. Toch is dat wat veel van onze zwak lezende cursisten doen als zij een tekst lezen.

Iedere docent kent cursisten die het moeilijk vinden om gelezen teksten goed te begrijpen. Soms is het een raadsel voor de docent, dat cursisten die goed meekomen in de les en communicatief zijn, toch grote moeite hebben om leesopdrachten uit een boek en/of leesexamens goed te maken. Ook kent iedere docent cursisten die een hekel hebben aan lezen en niet snel uit zichzelf iets zullen lezen.

Of het nu gaat over cursisten die nog aan het begin van hun taalverwerving staan of om cursisten die al richting B1 aan het werk zijn, lezen is vaak een zwak ontwikkelde vaardigheid. Dit is zeker het geval bij cursisten met weinig vooropleiding, maar ook cursisten met een opleiding in hun eigen land op bijvoorbeeld mbo-niveau, blijken bij het leren van het Nederlands moeite te hebben met lezen.

Dit boek hebben we geschreven voor docenten die lesgeven aan cursisten of leerlingen die Nederlands als een tweede taal leren (de NT2-cursisten). Veel van wat wij hier bespreken is ook van toepassing op de cursisten die van oorsprong Nederlands zijn (de NT1-cursisten). Natuurlijk zijn er verschillen tussen NT1- en NT2-cursisten; een Nederlandse cursist weet veel meer van onze cultuur, kent meer woorden en voelt grammaticale structuren veel beter aan dan cursisten voor wie onze taal helemaal nieuw is. Toch zijn er ook veel overeenkomsten.

Iemand die in zijn eigen taal geen goede lezer is, zal zeker in het Nederlands moeite hebben met lezen. Iemand die in zijn eigen taal goed leest, kan in het Nederlands ook goed lezen, mits hij beschikt over voldoende kennis van het onderwerp en woordenschat. Een goede T1-lezer kan namelijk al leesstrategieën toepassen. (Bossers, *Is de Nt2-klant koning?*, 2002) (Bossers, *Lezen*, 2015)

Zwakke T1-lezers moeten een hoge berg beklimmen wanneer zij lezen in een andere taal. Zeker nu de eisen aan het taalniveau van statushouders omhooggaan (vanaf 2021 uitstroomeis B1) en er meer nadruk ligt op opleiding en werk, is een goede leesvaardigheid onontbeerlijk.

In dit cahier geven wij je concrete tips en aanwijzingen hoe je in de lessen kunt werken aan het verbeteren van de leesvaardigheid van jouw cursisten. Wij gaan in op wat lezen precies is en wat er moeilijk aan is.

Dit cahier is praktisch. Wij helpen je om zoveel mogelijk leestraining in te bouwen in je bestaande NT2-lessen. De oefeningen en tips zijn geschikt voor zwakke lezers. Daaronder verstaan we niet alleen zwakke T1-lezers, maar ook goede T1-lezers die nog goede T2-lezers moeten worden

Toelichting op de gebruikte termen in dit cahier:

Met een **T1-lezer** bedoelen we iemand die in zijn eigen taal leest. Met **T2-lezers** bedoelen we lezers die in een andere taal lezen. Met beide termen bedoelen we cursisten of leerlingen die het Nederlands als tweede taal leren. Als we spreken over een **NT1-lezer**, bedoelen we een cursist voor wie het Nederlands de eerste taal is en die in het Nederlands zwak leest.

Waar ‘cursist’ staat, kun je ook ‘leerling’ lezen. De oefeningen zijn ook geschikt voor anderstalige leerlingen vanaf ongeveer 10 jaar.

We gebruiken de termen **zwakke/sterke lezer** en **ongeoefende/geoefende lezer** door elkaar. Waar mogelijk spreken we over (on-)geoefende lezer. Deze benaming is positiever en geeft direct een aangrijpingspunt om tot verbetering te komen. Sterk of zwak lezen is geen onveranderlijk gegeven. Oefening baart kunst en aan ons als docenten de uitdaging om manieren te zoeken om cursisten veel en op een zinvolle manier te laten oefenen met hun leesvaardigheid.

Gaat iedere ongeoefende T2-lezer een enthousiaste geoefende T2-lezer worden? Was het maar waar, dat gaat zeker niet lukken. Niet iedereen houdt van lezen. Wat wel

moet lukken is het leesproces voor cursisten zichtbaar te maken en hen daarmee handvatten te geven om hun leesvaardigheid te kunnen verbeteren.

Weet je wie in jouw lesgroep(en) de zwakke T1-lezers en sterke T1-lezers zijn?

1 WAT IS LEZEN EN WAAROM ZOU JE HET DOEN?

[Lees dit niet!]

En..., is het gelukt?

Als je goed kunt lezen, is het onmogelijk om **niet** te lezen. Het is ook lastig je voor te stellen hoe het is om niet goed of inadequaar te lezen. Vaak denken wij dat een cursist die de letters kent, kan lezen. Vanuit deze gedachte is niet kunnen lezen vooral een technisch probleem. Door te werken aan de klank-tekenkoppeling komt het met de leesvaardigheid in orde. Leesproblemen die vooral NT2-cursisten die het Latijnse schrift beheersen dan nog tegenkomen komen, voort uit een beperkte woordenschat en misschien wat grammaticale problemen. Alhoewel het zo is dat een goede woordenschat essentieel is om te begrijpen wat je leest, is deze benadering te smal als het gaat om T2-lezers en zwakke NT1-lezers.

Er zijn ook veel mensen die Nederlands als moedertaal hebben die moeite hebben met lezen. Nederland kent zo'n 2,5 miljoen mensen ouder dan 16 jaar, die niet in staat zijn om een tekst op mbo-2 niveau goed te begrijpen. Van de groep van 2,5 miljoen is zo'n 54% van oorsprong Nederlands (dr. Maurice de Greef, 2018). Een grote groep mensen die in Nederland geboren is, Nederlands spreekt, op een Nederlandse school heeft gezeten, is niet in staat om succesvol teksten te lezen. Deze groep noemen wij laaggeletterd. Een groot aantal van hen heeft ooit geleerd een klank aan een teken te koppelen, ze kennen veel van de woorden die in simpele teksten worden gebruikt en toch lukt het hen niet goed te begrijpen wat er staat.

Goed lezen is dus veel meer dan alleen goed technisch lezen en woorden kennen. Bij het geven van workshops over leesvaardigheid aan docenten NT2 komt vaak de reactie uit de groep dat zij toch ook niet expliciet hebben leren lezen. Oftewel lezen is iets dat vanzelf lukt als je het maar vaak doet. Zo kennen we allemaal de uitspraak: om goed te leren lezen moet je kilometers maken. Dat is een waarheid als een koe maar je moet het wel op de goede manier doen. Kilometers maken op een verkeerde manier, leidt niet tot beter lezen. De cursist is dan alleen maar bezig, op een verkeerde manier,

een voor hem of haar niet fijne handeling te verrichten, zonder goed resultaat. Het is vooral een ‘meer-van-hetzelfde-aanpak’ die niet leidt tot succes.

Deze opvatting is terug te zien in veel leergangen waarbij leesteksten met name het doel hebben nieuwe woorden te leren, gecombineerd met een aantal begripsvragen. Wij docenten hebben lang gedacht dat onze cursisten, ook de langzaamlerenden en laagopgeleiden met deze aanpak vanzelf leren lezen met begrip. Goed leren lezen lijkt een bijvangst in deze aanpak.

Als docent zal je het volgende voorbeeld wellicht herkennen:

‘Een aantal jaar geleden had ik een inburgeringsgroep. Eén van de cursisten, een vrouw uit Irak, zou haar leesexamen op A2 gaan doen en ik wilde haar helpen om zo goed mogelijk voorbereid te zijn. Ze was een van betere cursisten, altijd aanwezig, ze deed goed mee en leerde in een bovengemiddeld tempo Nederlands. Elke les (3 x per week) gaf ik haar een leestekst met vragen. Ik gaf haar zoveel tijd als ze tijdens het examen ook zou hebben en vol goede moed ging ze telkens aan de slag. Het ging zelden goed, ze bleef maar te veel fouten maken.

Ik heb me vaak afgevraagd wat ik nog moest doen om haar te helpen. Ik ging de tekst maar weer eens nabespreken, ik ging aan andere cursisten vragen hoe zij aan hun antwoord waren gekomen, ik ging met de woordenschat van de teksten aan de gang en ik gaf haar vooral telkens wéér een leestekst met vragen, vanuit de gedachte dat oefening zou helpen. Ze heeft uiteindelijk haar examen gehaald maar het was een moeilijk proces.’

Voor de cursist en voor de docent is een situatie zoals in dit voorbeeld geschetst wordt niet motiverend. Ik denk niet dat deze cursiste na de training uit zichzelf iets zal zijn gaan lezen. Dus de vaardigheden die ze heeft geleerd, zullen waarschijnlijk snel weer verdwijnen.

Situaties zoals deze waren voor ons het begin van een zoektocht naar antwoorden op de vraag hoe een taaldocent op een betere manier leesvaardigheid kan ondersteunen.

Wat is lezen?

Wij voelen ons thuis bij de volgende omschrijving: *‘Lezen is het vlot, correct, expressief en met begrip lezen van een tekst. Het resultaat van deze leeshandelingen is begrijpend lezen. Begrijpend lezen is dus niet het leesproces zelf maar is de uitkomst van een goed leesproces.’* (Karin van de Mortel, 2015). Lezen als activiteit is een middel, niet het doel.

Lezen is een receptieve vaardigheid. We moeten receptief echter zeker niet verwarren met passief. Goed lezen is hard werken. Een geoefende lezer heeft geen technische leesproblemen meer. Dus de klank-tekenkoppeling en de woordherkenning zijn geautomatiseerd en hij leest met voldoende tempo en expressie. Daarnaast weet een geoefende lezer wat voor soort tekst hij voor zich heeft, hoe hij zo’n tekst moet aanpakken en formuleert hij voor zichzelf ongemerkt een leesdoel: ‘wat wil ik met deze tekst’. Ook is een geoefende lezer tijdens het lezen bezig om:

- over de inhoud na te denken,
- de inhoud te toetsen aan wat hij al weet,
- het zinsverloop en verloop van de tekst te voorspellen,
- actief de tekst te begrijpen.

Een geoefende lezer besteedt niet aan elk woord of elke zin evenveel aandacht, door met expressie te lezen, woorden te herkennen, een onderscheid te maken tussen hoofd- en bijzaken, racet een geoefende lezer over delen van de tekst heen, om andere stukken langzamer of nog een keer te lezen.

Het betekent dus dat wij, als goede lezers, op een interactieve manier met een tekst bezig zijn, zonder dat we ons van onze eigen handelingen bewust zijn. Het leesproces is onzichtbaar; het vindt plaats in ons hoofd.

Een goede lezer vindt het zó vanzelfsprekend dat de leeshandeling zelf ‘makkelijk’ is, dat het lastig is om de verschillende stappen in het proces bij zichzelf te herkennen. De zwakke lezer ziet niet wat een geoefende lezer allemaal doet om een tekst te begrijpen. Lezen kan voor hem iets ongrijpbaars hebben.

Niet goed kunnen lezen heeft grote consequenties. Het heeft consequenties op talig gebied en op het gebied van zelfontplooiing.

Als we naar de talige component kijken dan is duidelijk dat goed en veel lezen een grote bijdrage levert aan woordenschatontwikkeling. Woorden in verschillende contexten herhaald lezen draagt bij aan een verdieping en verbreding van de woorden-

schat. We weten dat bij woordenschatontwikkeling geldt dat het kennen van veel woorden leidt tot het makkelijker leren van nieuwe woorden. Het omgekeerde is ook waar, cursisten met een kleine woordenschat leren minder makkelijk nieuwe woorden aan. Dit is het zogenaamde Matheuseffect. (Stanovich, 1986)

In onderstaande tabel wordt glashelder hoe groot de invloed van lezen is op de ontwikkeling van woordenschat. Je kunt deze tabel natuurlijk ook gebruiken in een gesprek met jouw cursisten om het belang van lezen, ook als het niet je hobby is, te onderstrepen.

Aantal minuten lezen per dag	Aantal gelezen woorden per jaar
65,0	4.358.000
21,1	1.823.000
14,2	1.146.000
9,6	622.000
6,5	432.000
4,6	282.000
3,2	200.000
1,3	106.000
0,7	21.000
0,1	8.000
0,0	0

Bron: Cunningham & Stanovich (1998), *What Reading Does For The Mind*.

Uit: (Broekhof, september 2017)

Ook al lezen jouw cursisten maar iets meer dan 1 minuut per dag, dan nog is de opbrengst heel groot.

Ongeoefende lezers hebben moeite om nieuwe kennis te verwerven via lezen. Hun onvoldoende leesvaardigheid en woordenschat kan zo een grote belemmering zijn bij het bereiken van hun persoonlijke doelen, zoals een opleiding volgen, werk vinden

op eigen niveau of een hobby uitoefenen. Dit is waar voor tweede taalleerders maar zeker ook voor zwakke NT1-lezers.

In de hoofdstukken hierna gaan we in op de kennis en vaardigheden die het leesproces ondersteunen. In de volgende hoofdstukken geven we steeds, na een korte theoretische verdieping, suggesties voor werkvormen over de volgende onderwerpen:

- a technisch lezen
- b (voor)kennis over de te lezen teksten
- c grammatica en lezen
- d lezen en begrip
- e besturen van teksten
- f controleren van begrip

Techniek, besturing, (voor)kennis en grammatica zijn alle essentieel om tot een goed leesbegrip te komen. Het hoeft maar ergens te haperen en de lees kwaliteit komt onder druk te staan.